

Türkiye Cümhuriyeti merkez bankası kanununa ek kanun lâyihası ve İktisad, Maliye ve Bütçe encümen'leri mazbataları (1/690)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı : 6/369

4 - II - 1937

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1715 sayılı kanuna zeylen Maliye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 2-II-1937 de Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

İ. İnönü

Esbabı mucibe lâyihası

1715 numaralı kanuna ilâvesi teklif edilen maddeler:

Birinci madde — 1936 senesi eylûlü zarfında bazı Avrupa Devletlerinin para rejiminde hasıl olan değişiklikler dolayısıyla kanunumuzun 36 ncı maddesinde tarif edilen evsafı haiz para dünyada kalmamış denilebilecek derecede bir vaziyet hâsıl olmuş ve halbuki mevcut bir takım mukavvelâtın emri vaki şeklinde bankaya tahmil etmiş olduğu vعاibin ifası zaviyesinden olsun, muamelâtı müstakbelenin kolaylıkla ifası noktasından bulunsun altına kabiliyeti tahviliyesi olmayan paralar üzerinden de muamele icrası zarureti meydana gelmiş olduğundan madde bu zaruretle kâleme alınmıştır.

İkinci madde — Birinci madde ile ifasma mezuniyet istihsali derpiş edilen muamelelerin hadizatında kıymeti mütemevviç paralara teallûk etmesi ve bu sebeble bankanın gayrikabili içtinab zararlarına uğraması ihtimaline mebni 1936 senesinden itibaren fevkalâde telâkki edilebilecek kârlarla bu zararları karşılayabilecek bir hususî ihtiyat akçesi teşkilini çok zarurî ve ihtiyatlı bir hareket görüldü. Diğer taraftan hususî ihtiyat akçesinin nemasız kalmaması maksadile de Devlet tahvili mubayaası da derpiş edildi.

Üçüncü madde — Bu hususî ihtiyat akçesine lüzum kalmadığı zaman ne suretle tasfiye edileceğini derpiş eder iken bir taraftan kanun ve nizamnamenin ahkâmı hazırasına nazaran mütenefillerin hukuku göz önünde tutulmuş ve diğer taraftan da böyle bir membarı ahvali fevkalâde bertaraf olduktan sonra dahi hissedarlara hissei temettü olarak tevziinden ise banka sermayesinden tesviye edilmemiş kısmının tahsiline hasrı suretile elden çıkarılmaması daha muvafık ihtiyat görülmüştür.

Dördüncü madde — Devlet tahvili piyasasının tanzimi ve bazı büyük malî muamelelerin ifası sırasında lüzumu olabilecek alım ve satımı temin maksadile vazolunmuştur.

Beşinci madde — Birinci fıkra Hazine kredisinin tevsiini istihdaf eder. İkinci fıkra Hazine bonoları iskontosu mevzuunda hasıl olan bazı merasim müşkülâtını bertaraf etmek için vazolunmuştur.

Altıncı madde — Banka memurlarının istikbalini teminen yapılabilecek muavenet hadlerini tesbit ve bu muavenetlerin şekilleri için salâhiyet almak maksadile sevk olunmuştur.

İktisad encümeni mazbatası

T. B. M. M.
İktisad encümeni
Esas No. 1/690
Karar No. 32

8 - II - 1937

Yüksek Reisliğe

1715 sayılı kanuna zeylen Maliye vekilliğince hazırlanıp Başvekâletin 4 şubat 1937 tarih ve 6/369 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası encümenimize havale edilmekle Maliye vekâleti müsteşarı ve Merkez bankası müdürü hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu.

Kanun lâyihası Merkez bankası kanununun ecnebi dövizler hakkında koyduğu sıkı takyidatı son zamanlarda vukua gelen ecnebi para kıymetlerindeki tahavvüller karşısında memleket ihtiyacına göre bazı yeni usullere bağlamak ve bu arada Merkez bankasımcı temin edilmiş olan fevkalâde bazı kârları yeni döviz muamelelerinden tevellüdü muhtemel zarar ihtimallerini karşılamak üzere hususî bir ihtiyat teşkiline tahsis etmek ve ileride ihtiyatın lüzumsuz kalacağı hallerde tâbi olacağı neticeleri tayin etmek maksadını istihdaf etmektedir.

Gerek temin edilen fevkalâde kârın mahiyet ve sureti teşekkülünü gerek Hükûmetçe ve bankaca bu kârı husule getiren hâdiseler karşısında bir taraftan da ihracat ticaretimizin maruz kaldığı mukabil sarsıntıları önlemek suretile alınan kararları ve istikbalde de mümâsili haller vukua karşı şimdiden nazarı dikkatte tutulmakta olan ihtiyatî tedbirleri uzun uzadıya tetkik eden encümenimiz bu hususta takib edilen hattı hareketin umumî menfaatlerimize muvafık olduğu ve fevkalâde kârın bundan sonra hususî ihtiyata ayrılması suretile takib edilecek döviz usullerini daha serbest ve teminatlı bir şekle koyacağından banka için ayrıca bir kuvvet teşkil edeceğini ve

bu ihtiyatın lüzumsuz kalacağı zaman sureti tasfiyesi hakkında düşünülen hükümlerle bu hükümlerin bankanın ifasına mezun olduğu kredi hududlarını genişletmek suretile ayrı faydalar temin edeceği kanaatine varmış ve bu kanaatle lâyihayı esas itibarile kabule şayan görmüştür.

Lâyihanın maddeleri aynen kabul edilmiştir. Yalnız fevkalâde kârdan bahseden ikinci madde bu fevkalâde kârların onları meydana getiren hâdiseler nazarı itibare alınarak bu hâdiseler neticesi olan bazı zarar vaziyetlerinin de Hükûmetin tayin edeceği esaslara göre bankaca karşılanması imkânı mahfuz tutularak safi fevkalâde kâr mahiyetinde olacağı mütaleasile kabul edilmiş ve 7 nci madde hükmü muhafaza edilerek yalnız bu maddede meriyete aid olan hüküm ayrı bir maddeye alınmış bu suretle yeni yazılan 7 nci maddeden sonra 8 nci madde 9 ncu madde olmuştur.

Havalesi mucibince diğer encümenlere tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

İk. E. Reisi	M. M.	Kâtib
Tekirdağ	Giresun	Niğde
Ş. Kesebir	İ. Sabuncu	Dr. R. F. Talay
Afyon K.	Samsun	Gazi Anteb
Berc Türker	A. Tunalı	R. Güres
Zonguldak	Çanakkale	Giresun
H. Karabacak	M. Bengisu	M. Kılıç
Maraş	Kayseri	Aydın
Kemal Kusun	Veli Yaşın	N. Alataş
Aydın		
N. Topcoğlu		

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye encümeni

Karar No. 30

Esas No. 1/690

10 - II - 1937

Yüksek Reisliğe

1715. sayılı kanuna ek olarak tanzim ve Başvekâletin 4 - II - 1937 tarih ve 6/369 numaralı tezkeresiyle Yüksek Meclise tevdi kılınan kanun lâyihası İktisad encümenince müzakereden sonra encümenimize havale olunmuştur. Lâyiha Maliye vekaleti nakid işleri ve Merkez bankası umum muameleleri bulunduğu halde tetkik ve müzakere olundu.

Lâyiha, son zamanlarda ecnebi paralarındaki tahavvül üzerine hasıl olan ve istikbale aid olarak alınması zarurî bulunan hükümleri ihtiva ettiği gibi son tahavvüllerden doğan bir vaziyeti de kanun yolu ile tanzim eylemektedir.

Filhakika ecnebi para kıymetlerinde bazı düşüklüklerin temin ettiği kârm müstekar bazı mayan dövizler üzerinde muamelelerin risklerini karşılaması encümenimizce de yerinde görülmüş ve lâyiha esas itibarile kabul edilmiştir. Maddelerin müzakeresine geçildiğinde :

Birinci maddenin ilk fıkrası Cümhuriyet Merkez bankası kanununun 34 ncü maddesi hükümünü de ihtiva etmekte ve bu itibarla mezkûr madde yerine kaim olabilmekte ise de encümenimiz bu lâyihadaki tanzim sırası itibarile maddenin olduğu gibi kabulünde bir beis görmemiştir.

İkinci maddede bazı kelime değişiklikleri yapılmıştır.

Üçüncü maddede hususî ihtiyat akçesinin tasfiyesi için beynelmilel tediye vasıtası olan paraların yeniden altına kabili tahvil döviz vasfını haiz olması şart kılınmış ise de maddenin müteakib fıkralarından da anlaşılacağı üzere

ikinci şart olarak hususî ihtiyat akçesi yekûnunun 6 milyona baliğ olması da düşünülmüş olduğundan encümenimiz maddede her iki şartın birlikte ve vâzihan ifadesini zarurî görerek maddeyi ona göre tadil eylemiştir.

Dördüncü ve beşinci maddeler Hükûmetin teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Altıncı madde üzerinde encümenimiz tevakkufla, memurlar için kurulacak sigorta ve teavün sandığına masarifi umumiye meyânında bankanın yardım edebilmesini tabîi bulmuştur. Ancak banka kanununun 88 nci maddesinin bir fıkrasındaki hükme bakılarak bunda tereddüd edildiği görülmüştür.

Encümenimiz bankaca yapılacak yardımın miktarı üzerinde de durarak bunun Devlete bağlı muhtar müesseselerdeki sandıklara yapıldığı gibi maaşın % 5 i nisbetinde olması düşünülmüş ise de encümenimiz bu % 5 te vergiye tâbi bulunduğundan ve böyle bir sandığın yaşama kabiliyetini de düşündüğünden bunun bir maaş nisbetinde olmasını kabul eylemiştir.

Yedinci madde İktisad encümeninin tadili veçhile ufak bir ibare tadilile kabul edilmiştir.

Yüksek Reisliğe sunulur.

Mal. E. Reisi N.

Malatya

M. N. Zabcı

İstanbul

Y. Yaşar

Yozgad

K. Gürel

M. M.

Isparta

K. Ünal

Mardin

O. Dinçer

Konya

E. Draman

Kâtib

Çankırı

M. Önsay

Diyaşbekir

Z. Tiğrel

Bütçe encümeni mazbatası

T. M. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 68
Esas No. 1/690

10 - II - 1937

Yüksek Reisliğe

1517 sayılı Türkiye Cumhuriyeti merkez bankası kanununa bazı hükümler eklenmesi hakkında olup Başvekletin 4 şubat 1937 tarih ve 6/369 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası İktisad ve Maliye encümenlerinin mazbatalarıyla birlikte encümenimize verilmiş olmakla Maliye müsteşarı Faik Baysal hazır olduğu halde okundu ve konuşuldu.

Mucib sebeblerin tetkiki ve alman şifahî izahat neticesinde lâyiha esas itibarıyla ve Maliye encümeninin değişikliği dairesinde encümenimizce de kabul edilmiştir. Ancak 6 ve 7 nci maddeler de memurların tekaüdüne taallûk eden hükümler mümasilleriyle tenazur temin edilmek ve ayrıca bir lâyiha ile Umumî heyete sunulmak

üzere encümeinmizce lâyihadan çıkarılmış ve bu tadilat dairesinde hazırlanan lâyiha müstacelen müzakere edilmek dileğiyle Umumî heyetin tasvibine konulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

Reis vekili	M. M.	Kâ.
Isparta	Trabzon	İstanbul
Mükerrem Ünsal	Sırrı Day	F. Öymen
Çorum	Çorum	Diyarbakır
M. Cantekin	E. Sabri Akgöl	Rüştü Bekit
Kastamonu	Malatya	Maraş
T. Çoşkan	O. Taner	A. Tiridoğlu
Muş	Ordu	Seyhan
Şevki Çiloğlu	H. Yalman	Naci Eldeniz

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1715 numaralı kanuna zeyil kanun lâyihası

MADDE 1 — 1715 numaralı kanunun 36 ncı maddesi ile Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası, filen altına kabili tahvil ecnebi dövizleri alıp satmaya mezun olduğu gibi beynelmilel tediyeye vasıtası olan başlıca paraların bu şeraiti yeniden ihraz edeceği tarihe kadar Merkez bankası göreceği lüzum üzerine bu şeraiti haiz olmayan ecnebi serbest diğer dövizleri de alıp satmağa ve bu dövizler mukabili emisyon yapmağa mezundur.

Vadeleri 90 günü tecavüz etmeyecek bu ikinci nevi dövizlerin alım hadlerinin tesbiti ve bunlar mukabili yapılacak emisyon miktarının tayini için idare Meclisinde en az beş azanın ittifakı şarttır.

Bu dövizlerin alım ve satımından dolayı hasıl olabilecek zararlar sene gayelerinde aşağıdaki maddede mezkûr hususî ihtiyat akçesi mevcudundan mahsup olunur.

İKTISAD ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1715 numaralı kanuna zeyil kanun lâyihası

MADDE 1 — Hükûmetin 1 nci maddesi aynen.

MALİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1715 numaralı kanuna zeyl kanun lâyihası

MADDE 1 — Hükûmetin birinci maddesi aynen.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cümhuriyeti Merkez bankası kanununa bazı hükümler eklenmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — Hükûmetin birinci maddesi aynen

Hü.

İk. E.

MADDE 2 — Ecnebi dövizleri üzerine yaptığı muameleden mütevellit normal kararlar fevkinde hasıl olabilecek fevkalâde kârlar ile Merkez bankası (Hususi ihtiyat akçesi) teşkil edecektir.

İşbu hususi ihtiyat akçesi Merkez bankası kanununun 34 ncü maddesinde muayyen evsafı haiz Devlet tahvilâtı mübayaası suretile tenmiye edilebilir. Bu tahvilât gelirleri (Hususi ihtiyat akçesi) altı milyona baliğ oluncaya kada ana paraya ilâve olunur. Ana para bu hadde vâsıl olub ta birinci maddede zikrolunan mahsublardan sonra altı milyon lira sermayeyi tecavüz ederse fazlası Bankanın ihtiyat akçesine ilâve olunur.

MADDE 3 — Beynelmilel tediye vasıtası olan başlıca paraların yeniden filen altma kabili tahvil döviz vasfını iktisab ettiği terihi takib eden ilk sene başından itibaren bu hususi ihtiyat akçası ile alınmış tahvilât sermayeden tahsil edilmemiş % 30 bakiyeye mahsuben ve borsa fiatı ile hissedarlara mal edilir. Bakiye kalacak 1 500 000 lira 2794 numaralı kanunla teşkil edilmiş olan amortisman sandığına devredilir.

Ancak banka kanununun 34 ncü maddesi mucibince sermaye ve ihtiyat akçesinin % 50 sinden fazla bir meblâğı tahvilâta yatırmayacak olan bankanın bu münasebetle portföyünde bir tecavüz vukuu halinde vaziyet o sene ve müteakib seneler hissei temettü tevziatında A. B. C. serileri hissedarlarına hissei temettüleri nakid yerine borsa fiatile bu tahvilâtan verilmek suretile düzeltilir.

MADDE 4 — Deruhte ettiği tedavül karşılığı olarak Merkez bankasına devredilen veya muahhar tarihlerde aynı mahiyette olarak bankaca iktisab edilen menkul kıymetlerden bir kısmının veya tamamının satılarak yerine diğer menkul kıymetler ikamesine - Maliye vekâletinin tahriri muvafakati alınmak şartile - Merkez bankası mezundur.

MADDE 5 — İkinci madde mucibince teşkil edilecek hususi ihtiyat akçesi 4 500 000 liraya baliğ olunca banka kanununun 38 nci

MADDE 2 — Hükûmetin 2 nci maddesi aynen.

MADDE 3 — Hükûmetin 3 ncü maddesi aynen.

MADDE 4 — Hükûmetin 4 ncü maddesi aynen.

MADDE 5 — Hükûmetin 5 nci maddesi aynen.

Mal. E.

B. E.

MADDE 2 — Ecnebi dövizleri üzerinde yaptığı muameleden mütevellid normal kârlar dışında hasıl olabilecek fevkalâde kâlar ile Merkez bankası bir hususî ihtiyat akçası teşkil edecektir.

İşbu hususî ihtiyat akçası Merkez bankası kanununun 34 ncü maddesinde muayyen evsafı haiz Devlet tahvilâtı mübayaası suretile tenmiye edilebilir. Bu tahvilât gelirleri hususî ihtiyat akçası 6 milyona balığ oluncaya kadar ana paraya ilâve olunur. Ana para bu hadde vâsıl olup ta 1 nci maddede zikrolunan mahsublardan sonra 6 milyon lira sermayeyi tecavüz ederse fazlası bankanın ihtiyat akçasına ilâve olunur.

MADDE 3 — Beynelmilel tediye vasıtası olan başlıca paraların yeniden filen altına kabili tahvil döviz vasfını iktisab ettiği ve hususî ihtiyat akçası yekûnu 6 milyona balığ olduğu tarihi takib eden ilk sene başından itibaren bu hususî ihtiyat akçası ile alınmış tahvilât, sermayeden tahsil edilmemiş % 30 bakiyeye mahsuben ve borsa fiatı ile hissedarlara mal edilir. Bakiye kalacak 1 500 000 lira 2794 numaralı kanunla teşkil edilmiş olan Amortisman sandığına devredilir.

Ancak banka kanununun 34 ncü maddesi mucibince sermaye ve ihtiyat akçasının % 50 sinden fazla bir meblâğı tahvilâta yatırmayacak olan bankanın bu münasebetle portföyünde bir tecavüz vukuu halinde, vaziyet o sene ve müteakıb seneler hissei temettü tevziatında, A, B, C serileri hissedarlara hissei temettüleri, nakid yerine borsa fiatile bu tahvilâtan verilmek suretile düzeltilir.

MADDE 4 — Hükûmetin 4 ncü maddesi aynen.

MADDE 5 — Hükûmetin 5 nci maddesi aynen.

MADDE 2 — Maliye encümeninin 2 nci maddesi aynen

MADDE 3 — Maliye encümeninin 3 ncü maddesi aynen

MADDE 4 — Hükûmetin 4 ncü maddesi aynen

MADDE 5 — Hükûmetin 5 nci maddesi aynen

Hü.

İk. E.

maddesinde üç imzalı Hazine bonolarına aid limitler Merkez bankası sermayesinin tamamı tediye edilmiş sayılarak hesap edilir. Banka kanununun 38 nci maddesinde mevzu-bahs üç imzalı Hazine bonoları 48 nci madde-deki kayde tâbi olmaksızın mükerrer iskonto-ya arz edilebilir.

MADDE 6 — Memurlarına sigorta ve teka-üd maaşı gibi muavenetler temini için bir fon tesisi maksadile ve bir misli de banka memur-larının maaşlarından kesilmek ve bankaca esas nizamnamenin 85 nci maddesindeki hükmünü tatbik etmek üzere senede memurların bir ay-lık maaşını geçmemek şartile bir hisse ayırma-ya banka idaresi mezundur.

MADDE 7 — Bu kanunun 1 ve 2 nci mad-delerinde mevzubahs fevkalâde kârlara ve za-rarların bu kârlardan müteşekkil ihtiyat ak-çesinden mahsubuna dair olan hükümler 1936 ve altıncı maddesi hükmü 1934 takvim senele-ri bidayetinden itibaren ve diğer ahkâmı neşri tarihinden meridir.

MADDE 8 — Bu kanunun icrasına İcra Ve-killeri Heyeti memurdur.

2 - II - 1937

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
İ. İnönü	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V. V.	Mal. V.
Ş. Kaya	Ş. Saracoğlu	
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	C. Bayar
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. R. Saydam	Rana Tarhan	Muhlis Erkmen

MADDE 6 — Hükûmetin 6 ncı maddesi ay-nen.

MADDE 7 — Bu kanunun 1 ve 2 nci mad-delerinde mevzubahs fevkalâde kârlara ve za-rarların bu kârlardan müteşekkil ihtiyat ak-çesinden mahsubuna dair olan hükümleri banka-nın 1936 ve 6 ncı maddesi hükmü 1934 takvim seneleri müamelâtına da tatbik olunur.

MADDE 8 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 9 — Hükûmetin 8 nci maddesi ay-nen.

Mal. E.

B. E.

MADDE 6 — Banka idaresinin tesis edeceği (Memurlar sigorta ve tekaüd sandığı) na bir sermaye temini maksadile ve bir misli de banka memurlarının maaşlarından kesilmek üzere senede memurların bir aylık maaşını geçmiyecek bir miktarı masraf meyanında vermeğe banka idaresi mezundur.

MADDE 7 — Bu kanunun 1 ve 2 nci maddelerinde mevzu bahis fevkalâde kârlara ve zararların bu kârlardan müteşekkıl ihtiyat akçesinden mahsubuna dair olan hükümlerin bankanın 1936 ve 6 nci maddesi hükmü 1934 ve müteakib takvim seneleri muamelâtına da tatbik olunur.

MADDE 8 — İktisad encümeninin 8 nci maddesi aynen.

MADDE 9 — Hükûmetin 8 nci maddesi aynen.

Maliye encümeninin 6 ve 7 nci maddeleri lâyihadan ayrılmıştır.

MADDE 6 — İktisad encümeninin 8 nci maddesi aynen

MADDE 7 — Hükûmetin 8 nci maddesi aynen